

#976

S i s u .

Selsõna. 3.lhk.

Petserimaa geograafiline ülevaade. 4.-

Kliima. 4.-

P E T S E R I M A A

K O G U K O N D A D E M E T S A D .

Metsade rohkus. 12.-

Metsade omadused. 14.-

Kogukondlik majandamine. 18.-

Kogukondade metsade kasutamine. 20.-

Kogukondade metsade seiskukord. 22.-

Agraarreform ja selle mõju metsadele. 24.-

Kokkuvõtte ja tuleviku väljavaated. 29.-

- 0 -

AC

2568

Lõpetanud metsosakonna G. adw. 1934.

Petserimaa kuni 1811. aastani kuulus Pihkva kubermangu, millest seejärel lään- ja lõuna-poolne osa lään- ja lõuna-poolsele Pihkva kubermangule, millest seejärel lään- ja lõuna-poolne osa lään- ja lõuna-poolsele Pihkva kubermangule, millest seejärel lään- ja lõuna-poolne osa lään- ja lõuna-poolsele Pihkva kubermangule.

Eelsõna.

Käesolevas töös on vaatluse alla võetud Petserimaal asuvad metsad, mis varem kuulusid kogukondadele. Petserimaal oli maakasutamise alal kuni viimase ajani, raksev peamiselt kogukondlik maakasutamise viis ehk nii nimetatud hingemaa süsteem, kuna ligi 65% üldisest maaalast kuulus kogukondadele. Viimase 20 aasta jooksul, eriti aga Eesti riikliku iseseisvuse ajal, on endiselt kogukondade maa kruntideks mõõdetud ja loodud iseseis-

S i s u .

Eelsõna.	3. lhk.
Petserimaa geograafiline ülevaade.	4. - - -
Kliima.	4. - - -
Geoloogiline ülevaade.	5. - - -
Mullastik.	6. - - -
Metsamaa ja metsade iseloom.	8. - - -
Metsade rohkus ja levimine.	12. - - -
Metsade omanduslik liigitus.	14. - - -
Kogukondlik maakasutamine.	18. - - -
Kogukondade metsade kasutamine.	20. - - -
Kogukondade metsade seisukord.	22. - - -
Agraarreform ja selle mõju metsadele.	24. - - -
Kokkuvõtte ja tulevikü väljavaated.	29. - - -

- 0 -

Käesolevas töös püüan lähemalt selgitada kogukondade metsade seisukorda enne kui ka pärast agraarreformi, ühtlasi ülevaadet anda üldiselt Petserimaa metsadest. Töö koostamisel on olnud suureks raskuseks asjaolu, et vanemaid ajaloolisi ja statistilisi materjale on kordaläänud vähe leiduda, sest Petserimaa kuulus varem Pihkva kreisi külge ning sellekohased materjaalid olid koondatud Pihkva. Sellestõttu on paljude küsimuste selgitamisel tulnud leppide kohapealselt elanikkudelt saadud teadetega ja oma tähelepanekutega.

Eelsõna.

Käesolevas töös on vaatluse alla võetud Petserimaal asuvad metsad, mis varem kuulusid kogukondadele. Petserimaal oli maakasutamise alal kuuni viimase ajani maksev peamiselt kogukondlik maakasutamise viis ehk nii nimetatud hingemaa süsteem, kuna ligi 65% üldisest maaalast kuulus kogukondadele. Viimase 20 aasta jooksul, eriti aga Eesti riikliku iseseisvuse ajal, on endised kogukondade maad kruntideks mõõdetud ja loodud iseseisvad üksikmajapidemised. Sellega ühes on ka endised kogukondade metsad ära jagatud ja üleläänud paljudele krundipidajatele.

Kogukondlik maapidamine või hingemaa süsteem on Petserimaal pärit talurahva orjusest vabastamise ajast 1861.a. alates. Maad anti sel ajal küladele endiste mõisade -ja riigi maadest, mis külad omandasid väljaostu teel. Sellega said maaomanikkudeks kogukonnad aga mitte üksikud talupojad. Metsad olid samuti kogukondade ühisomanduseks nagu maagi. Metsade majandamine kogukondade poolt on kestnud seega keskmiselt 70 aastat. Kuna iga üksik küla- kogukond oli oma metsa üle täisperemees, siis metsakasutamise viisid ja ulatuse määrasid külamehed kindlaks selle järel kuidas suudeti omavahel kokku leppida. Selletõttu on tähelepanna, et metsaraiumise alal on väga mitmeti talitatud.

Käesolevas töös püüan lähemalt selgitada kogukondade metsade seisukorda enne kui ka pärast agraarreformi, ühtlasi ülevaadet anda üldiselt Petserimaa metsadest. Töö koostamisel on olnud suureks raskuseks asjaolu, et vanemaid ajaloolisi ja statistilisi materjale on kordaläänud vähe leida, sest Petserimaa kuulus varem Pihkva kreisi külge ning sellekohased materjaalid olid koondatud Pihkva. Selletõttu on paljude küsimuste selgitamisel tulnud leppide kohapealsetelt elanikkudelt saadud teadetega ja oma tähelepanekutega.

Petserimaa geograafiline ülevaade.

Petserimaa asub Eesti Vabariigi kagupoolses osas vastu Vene ja Läti piire. Läänes puutuvad piirid kokku Võrumaaga, mille pikkus 107 km. topograafilise kaardi (1-verstalise) järel; lõunast piirab Lätimaa 33 km. pikkuselt ja kagust, idast ning kirdest Vanemaa 38.7 km. kuivamaa- ja 37.7 km. pikkuvee piiriga Pihkva järvel. Põhja-lõuna sihis on Petserimaa suurim pikkus 65 km. ja lääne-ida sihis 40 km., ning ta asub $58^{\circ}6' - 57^{\circ}31'$ põhja laiusel ja $27^{\circ}19' - 28^{\circ}3'$ lääne-ida laiusel vahel.

Pindala poolest on Petserimaa kodumaa vähemaid maakondi, kuna ainult Valgamaa on vähem. Üheverstaliste topograafiliste kaartide järel arvestatult on Petserimaa üldpind 177730 ha, millest maisamaad 157550 ha ja vete all 20180 ha. Maisamaast on saarte all 1540 ha, kuna vetealuse pinna moodustavad 58 mitmesuguse suurusega järve pindalaga 1120 ha ja Pihkva järve osa pindalaga 19060 ha.

Kliima.

Kuna Petserimaa asub meie kodumaa idapoolseimas osas ja merest kaugel, siis ilmastiku oludes on siin tuntav lahkumine võrreldes sisemaa ja eriti mererannikuga. Ülevaate saamist kliima olude kohta raskendab asjaolu, et siin on viimase ajani puudunud ilmajaamade või vaatluspunktide võrk. Temperatuuri, sademete ja tuulte kohta toodud andmed on võetud Rāpina, Orava, Vastseliina ja Pihkva vaatluspunktidest, mis lähedase asukoha tõttu peaks maksvad olema ka Petserimaa kohta.

Keskmiised kuu- ja aasta temperatuurid on järgmised:

Koht.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Aas- Kõiku- ta mised.
Petseri	-6.9	-7.3	-3.6	4.1	11.5	15.6	17.6	15.7	10.7	5.1	-0.6	-4.9	4.8 24.9
Tartu	-6.6	-6.6	-3.2	3.4	9.9	15.0	17.0	15.2	10.6	4.9	-0.6	-4.9	4.5 23.6
Vilsandi	-2.2	-3.8	-1.7	2.6	7.4	12.7	16.2	15.8	12.2	7.5	3.0	0.7	5.8 20.0

Nagu andmetest näha on Petseri kohta temperatuuri kõikumised suuremad kui mujal. Talvekuudel on temperatuur madalam, suvekuudel aga kõrgem, kui Tartus. Petserimaa on sellega kontinentaalsema ilmasikuga ala.

Sademete hulga järel võrreldes ilmneb, et sademete hulk aastas on tunduvalt vähem kui Tartu- ja Võrumaal. Nagu alljärgnevast tabelist näha on sademeid eriti vähe talvekuudel. Kuna meri on kaugel siis talvised tsüklonid, mis kaasa toovad sula ilma siia harva ulatuvad. Si või aga ütelda, et talved oleks lumevaesemad kui sisemaal.

Keskmine kuu- ja aasta sademete hulk millimeetrites:

Koht.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Aasta.
Petserimaa	24	21	20	29	44	66	79	76	51	39	34	32	515
võrumaa	26	21	24	32	42	66	82	83	56	43	39	34	547
Tartumaa	30	25	24	30	43	62	79	82	52	46	40	37	550

Petserimaal valitsevate tuulte iseloomustamiseks on toodud alljärgnev tabel Pihkva ilmajaama andmete järel, milles näidetud tuulte sagedus või suuna korduvus üksikutel aastaaegadel:

Aeg.	Vaikus	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW
Talvel (I)	34	24	12	32	38	58	29	22	21
Kevadel (IV)	44	31	23	36	35	38	23	20	26
Suvel (VII)	57	29	25	24	26	30	31	25	29
Sügisel (X)	33	23	13	26	43	54	35	26	20
Kokku	168	107	73	118	142	180	118	93	96

Nagu tabelist selgub etendavad Petserimaal sageduse poolest valitsevat osa lõuna- ja kagutuuled, mis omalt poolt mõjuvad sademete hulgale, kuna need Venemaa poolt puhuvad kuivad tuuled toovad kaasa sademeid vähe.

Üldiselt võib Petserimaa kliimaolude kohta tähendada, et iseloomustavadoon siin suured temperatuuri kõikumised - aasta keskmine 24.9° , vara algav soe ja kuiv kevad, kuiv suvi ja külm tali väheste sademetega. Need kliima iseäraldused mõjutavad metsakasvu tingimusi ning neist on sõltuv kohalik taimekatte laad.

Geoloogiline ülevaade.

Petserimaa geoloogilise aluspõhja moodustavad kesk-devooni lades- tikku kuuluvad liiva- ja lubjakivi, millised endist kujutavad settelademeid. Vanemad lademed asuvad põhjapool, kuna nooremad jäävad lõunasse. Põhja Petserimaa aluspõhja moodustab keskdevooni punane liivakivi, mis ulatab Pihkva järve lõunapoolsest otsast kaarjoones üle Petseri - Irboska raudtee kuni maakonna keskosani. Lõunapoolse katavad liivakivi lubjakivi- ja dolomiitide lademed, mis petrograafiliste omduste ja loomade jäänuste poolest kujundavad erinevaid lademeid. Nendest vanaduse järjekorras oleks nimetada liivakivil

lasuv Gorodištše lade , selle peal Irboska lade ja viimase peal Dubniki lade, mis sisaldab kipsi. Aluspõhja lademed on kaetud pea pidevalt hilisemate liiva-ja moreen kuhjatistega, mis pärit jää-aegsest mannerjääst.

Punasel liivakivi aluspõhjal esinevad peamiselt liivakuhjatised, mis endi alla võtavad põhja Petserimaa ja neis esineb sageli suures ulatuses lahtist tuiskavat liiva. Maastiku kuju on siin mitmesugune. Mannerjää on jättnud sügavaid ürgorge, samuti kõrgeid otsmoreenide kuhjatisi. Viimaseid leidub laialt kaitsevää õppeväljal, kus nende relatiivne kõrgus ulatab 2-28 m. Need kuhjatised koosnevad kollasest, kohati punasest-ja heledamast liivast, millele lisandub mõnes paigas kruusa segu. Pihkva järve poole muutub maapinna kuju tasasemaks, kuid maapinna profiilis ei ole suuri erinevusi. Liivakivi levimise alal esineb rohkesti metsamaid.

Lubjakivi- ja dolomiitide lademetel esinevad liivakuhjatised vähem. Siin katab põhikivimid savirikkam moreenkate, mis kujult tasane. Selletõttu mäeme siin rohkesti häid põllumaid, kuna metsad esinevad vaid jõgede ja üksikute orgude kallastel. Suuremaid metsamassive ^{leidub} sellel maaalal Velje-Uutse jäävede piirkonnas, kus ettetulevad liivkuhjatised.

Pinnavormilt on erinev Petserimaa lõuna-läänepoolne osa, kuhu ulatub Haanja kõrgustiku idatiib. Siin on lubjakivi kaetud künklike savikuhjatistega

Mullastik.

Nagu Geoloogilisest ülevaatest selgus on jääajast kantud aluskivimitele väga lahkumineva koosseisu ja omadustega liiva ja moreenkuhjatisi. Eriti segi on paisatud otsmoreenide kuhjatised, kuna ühtlasema mullastiku võib leida põhimoreenidelt. Prof. A. Nõmmiku poolt kindlaks määratud mullaliikidest on Petserimaal esitatud liivmullad, kergemad mullad, raskemad mullad ja mullaliikide kompleksid.

Liivmuldade ala võtab oma alla Mäe, Järvesuu, Satserinna ja Senno vallad ning osa Petseri valda. Selles piirkonnas leidub metsamaid väga rohkesti, sest kehva maapinna tõttu on maa põllumajandusele vähepakkuv ja sellepärast on põllumajanduslikke maid vähe. Pinnase omaduste järel võiks liivmuldasid jagada kolme tüüpi: luiteliivad, märjad liivad ja kruusa-savi liivad.

L u i t e l i i v a d esinevad kohati suuremate aladena paljastatult, nagu seda leida Jatsmanni-Verhouulitsa külade piirkonnas, kus maastik omab täielise kõrbe ilme olles tuulest muutunud lainekujuliseks ja künklikeks. Rohkesti leidub aga ka metsaga kaetud luiteid, kus maapind ~~tuiskliiva~~ omab tuiskliivaaegse vagulise-künklike kuju. Maapinna läbilõikes esineb met-

sastunud luidetel huumuse kiht kuni 1 cm. paksuselt kuna selle all asub valkjas või punakas sõre liiv.

Märjad liivad esinevad aladel, kus alumiste läbilaskmatute maa-kihtide tõttu põhjavee seis on kõrge. Niisugusteks kihtideks on kas nõrg-
kivi ehk savi. Tüüpiline maapinna läbilõige on siin järgmine:

tooresuumus	8 - 12 cm.
horisont A - õhuke mullakiht.....	4 "
-"- A ₁ - valge liiv	22 "
-"- B - kollane liiv.....	30 "
-"- C - punane liiv, mis paiguti kivistunud.	

Märgadel liivadel esineb soostumise protsess.

K r u u s a - s a v i l i i v a d on metsakasvule soodsaimad.

Maapinna läbilõige :

tooresuumus	3 cm.
horisont A-mustamulle kiht	6 cm.
-"- A ₁ -hall liiv	8cm.
-"- B- punane liiv.....	55 "
-"- C- savikas liiv.	

Ülaloodud maapinna läbilõiked on tehtud metsamaast, neist esimene S.-Tres-
ki ja teine Krupi küla metsast.

Metsakasvuks on liivmuldade ala pinnas kohati kaunis soodne, kuigi
siin esineb rohkesti suuremaid tuiskliivs ja kanarbiku lagendikke on nende
olemasolus süüdi peamiselt asjaolu, et metsa ei ole lastud kasvade ja laas-
tavate raiumise ning karjatamise tagajärjel on liivapind paljastatud.

Liivmuldade ala ulatub lõunasse kuni Petseri-Irboska raudteeni.

Kergemad mullad esinevad Petserimaa lõunaosas paralleelselt Läti
piirile ja ulatuvad Võrumaa piirist kuni Kolosovka asunduseni. Siin asuvad
suured soometsade alad ja liivaseljangdikkude metsad. Pinnase oludelt on
need maad kehvad ja metsamaad lähedased liivmuldadele. Selles piirkonnas
asuvad Petserimaa riigimetsad.

Raskemate muldade ala algab Petseri-Irboska raudteest ja ulatub
kuni Riia -Pihkva kiviteeni ning sellest üle Vene piiri äärt mööde terav-
nurga kujuliselt- ja Laurani ribakujuliselt. Selle mulla levimispiirkon-
nas asuvad parimad põllumaad ja metsad esinevad siin väikeste tükkidena
laialipillatult ning ainult ettetulevatel lodukohtadel, liivaküngastel
ja järskudel orgude ning ojade kallastel. Mulla koostis on toitainete po-
lest siin rikkam, kui teiste mullaliikide esinemise aladel , ja metsa-
kasvule pakub see soodsamaid tingimusi. Kuna liivmuldade ja kergemate mul-
dade piirkonnas esineb vaid ainult vähenõudlik mänd siis siin leidub pea-
miselt sega puistikke, milles näha haaba, kuuske, kaske, mändi ja teisi liike.

Mullaliikide kompleksid võtavad oma alla lõuna Petserimaa läänepoolse ala, kuhu ulatub üle Võrumaa piiri kaarjoones Haanja kõrgustiku idatiib, mis madaldub idasihis. See ala ulatab kuni Petseri-Laura maanteele ja siin leiame tüüpilisi savimaid. Maastik on künkline ja korrapäraselt muutuv ning mullastiku omadused vahelduvad.

Metsamaa ja metsade iseloom.

Petserimaa on asustatud tihedamalt kui kodumaa teised osad. 1934.a. rahvalugemise andmetel elab keskmiselt meil maal ühe ruutkilomeetri peal 16,9 elanikku. Petserimaa valdades elab aga ühe ruutkilomeetri peal 38,3 elanikku. Seega rahva tihedus on 2,3 korda suurem kui kogu riigi kohta keskmiselt. See asjaolu on sundinud kõiki maaalasid, mis kõlblikud põllumajanduslikeks otstarbeks ülesharima. Metsa alla on jäänud sarnased maa, mis ei ole tasuvad põllu-või heinamaana. Nii on Petserimaa metsamaad pinnase oludelt kõige kehvemad ja kujutavad endist peamiselt n.n. absoluutseid metsamaid, mis suutelised ainult metsakasvatamiseks.

Metsade alla on jäänud liiva nõmmed, soostunud alad, savimaad kivi rägastikuga ja järsud orukaldad. Kõigerohkem esinevad metsad liivamaadel, kus väga sagedasti leidub lahtise liiva või tuiskliiva välju. Iseenesest on niisugused liivamaad toitainetest vaesed ja suudavad kasvuvõimalusi pakkuda ainult kõige vähem nõudlikkudele puuliikidele. Sellepärast on kõikjal kuivematel metsamaadel kasvamas näha männi puiestikke, kuna niiskemates kohtades seltsib sellele kase segu. Soostunud metsamaadel esinevad samuti mänd ja kask. Kivilised savimaad on kuuse ja valgelepa võsa kasvualadeks, kuna järskude orgude kallastel esinevad sega puiestikud.

Metsamaade ilmele on jätanud tuntavaid jälgi inimese tegevus metsakasutamise alal. Petserimaa metsade kautamine on viimasel ajal olnud erakordselt suur ja omab igalpool laastava kuju. Sõja ja revolutsiooni ajal, kui ka maareformi teostamisest tingitud metsaraiumine on jätanud üle maa laialdased metsata maaalad. Raiestikkude ülearuse suuruse pärast ei toimu loomulik uuendus igas kohas tarviliselt ja kultuuride tegemist ei ole pea üldse leida, väljaarvatud üksikud vähesed juhud ja riigimetsad. Niisuguses olukorras metsamaa muutub liivastes kohtades paiguti tuiskliiva väljadeks seega kõlbmatuks maaks. Sarnaseid tuiskliiva alasid esineb laialt põhja Petserimaal. Nende tekkimise kohta varemajal võib arvata, et siin on samuti kaasa aidanud inimese ebaratsionaalne tegevus maapinna katte hävitamise, s.o. metsade laastamise, kamara põletamise ja karjatamise näol nendel kergetel liivamaadel. Need kõlbmatad- ebatoetvad liivaväljad oma suures enamuses ei ole siiski absoluutselt kõlbmatud, vaid soodsates tingimustes

gimustel võivad nad saada jälle metsakasvatatakseks maadeks ja võrdlemisi häid kasvutingimusi pakkuda männi puiestikkudele. Heaks näiteks sel alal oleks mainida Sahodi riigimetsa, mis umbes 60 a. eest on kuulunud samanimelisele külale, kuid riigile antud kui kõlbmata maa, et maksudest lahti saada. Vanemad inimesed mäletavad veel väga hästi, et see metsaala, 345 ha, on pea üleni olnud tuiskliiva väli. Riigi valitsemise all oli iga sugune raiumine keeletud, karja pole samuti lubatud riigimetsa ja paiguti on tehtud kultuure. Selle tagajärjel on see tuiskliiva lagendik metsastunud nii, et praegu leidub lahtist liiva ainult 60 ha pindalal. Silmatorkav on selle juures veel see, et paigiti tuleb ette siin isegi I bon. männi puiestikke, kuna keskmine boniteed on III,4.

Umbes sama nähet kui Sahodi metsas, võime tähelepanna ka kaitseväärt õppeväljal, milline maaala (umbes 3700 ha) oli varem metsata ja leidis lahtist liiva. Peale selle kui sel maal ei saanud külamehed enam vabalt raiuda ja karjatada hakkas noormets hoogsalt kasvama ning aja jooksul metsastuvad ka ettetulevad liivaväljad. Need näited kinnitavad, et metsamaa ja kõlbmata maade mõisted ei ole siin kuigi püsivad. Metsamaa muutub vastavates tingimustes kõlbmatuks maaks - täiesti ebatootvaks tuiskliiva väljaks ja vastupidi. Sama, mis öeldud metsamaa ja kõlbmata maa vahapiiri kohta on maksev täiel määral ka karjamaade ja metsamaa vahapiiri suhtes. Petserimaa karjamaad ei kujuta endist sarnaseid rohukasvatavaid maid nagu näeme sisemaal, vaid kanarbiku välju, mis osaliselt metsastunud. Metsa täiuse suurenedes muutuvad niisugused karjamaad metsaks ja üldiselt on sellist tõttu vahetegemine metsamaa, karjamaa ja kõlbmata maa vahel väga subjektiivne.

Kaugelt suurem osa Petserimaa metsadest asub liivamaadel ja ainult väike osa savimaadel. Mullastiku olude ja reljeefi järel võib Petserimaal ettetulevaid puiestikke eraldada järgmisteks tüüpideks:

Männimetsad liitliivadel.

- " - märgliivadel.

- " - kruusa - saviliivadel.

Kuusemetsad savimaadel.

Kasemetsad.

Männimetsad liitliivadel võtavad endi alla laialdasid maaalasid. Siin esineb palju metsata luiteid ja madala täiusega metsi, mis rahvasuus tuntud "palu" nimetusel all. Need kuivad palud omavad tüüpilise kserofiilse taimeestiku. Puuliikidest esineb mänd, mis väikese täiuse tõttu on madal ja jäändriku haabitusega, suurema täiuse korral aga annab välja III bon. kõrguse *Prof. Cajanderi* metsatüüpidest võiks kõige vastavamaks sellele tüübile

pidada *Calluna* typ. alatyp. *Cladonia-Calluna* . Maapinna kattena esineb õige laialt *Calluna vulgaris* , *Vaccinium vitis idaea*, *Cladonia alpestris*, *Cladonia rangiferina*, *Cetraria islandica* ja kohati samblad *Hylocomium parietinum* ning teisi. Kohtadel, kus tuli kanarbiku hävitanud esinevad *Arctostaphylos uva ursi* ja *Koeleria glauca* .

Männimetsad märgliivadel leiduvad maaaladel, kus põhjavesi on kõrgel kas ettetulevate savikihtide tõttu, mis ei lase veit läbi ehk esineb siin nõrgkivi. Prof. Cajanderi tüüpidest vastab sellele kõige enam *Vacciniumi* typ. Puuliikidest esineb siin mänd, mis Vargas de Bedemari tabelite järel annab IV bon. kuid sagedasti, eriti nooremates puiestik- kudes III bon. Mulla koosseisus on valge ja hall peeneteraline liiv, mis väljauhutud. Tooresuumuse kiht on 5-15 cm. paksune. Maapinna katteks on: *Vaccinium myrtillus*, *Vaccinium vitis idaea*, *Ledum palustris* laikudena, *Calluna vulgaris*, *Cassandra caliculata*, *Polytrichum commune* , *Cladonia alpestris* ja *Cladonia rangiferina*, kõrgemates kohtades laikudena. Madalamates lohkudes esineb *Sphagnum medium*, mis näitab soostumise protsessi esinemist.

Kruusa-saviliiva männimetsad kujutavad endist n.n. värsked männimetsi, kus pinnase toitainete rikkuse tõttu kasvutingimused head. Prof. Cajanderi metsatüüpide järel vastaks sellele tüübile *Myrtilluse* typ. Männi puistatud esinevad siin puhtalt kui ka segis kasega. Mulla koosseisus esineb peeneteraline punakas liiv savi ja kruusa seguga. Tooresuumuse kiht koosneb kõdunemata taime-ja okste jäänustest ja on õige õhuke, 1-2 cm. paksune. Põhjavesi on harilikult 1 - 3 m. sügavusel. Maapinna katteks on: *Hylocomium splendens*, *Dicranum scoparium*, *Dicranum undulatum*, *Polytrichum juniperium*, *Hypnum Schreberi*, *Vaccinium myrtillus*, *Cladonia* liigid ja kohati rohttaimi. Soodsate mullastiku olude tõttu annavad sellesse tüüpi kuuluvad männimetsad välja II ja I bon.

Kuusemetsad savimaadel esinevad üksikute metsasalkudena põldude ja heinamaade vahel. Need on nn. kingukuusikud, mis asuvad sarnastel savikinkudel, kus leidub rohkesti jääajast pealekantud kive, mis takistavad naaharimist. Metsakasvuks on need alad üldiselt soodsad ja leidub kohati II bon. metsi. Sellesse tüüpi kuuluvaid metsi on vähe, kuna neid leidub ainult Petserimaale ulatuval Haanja kõrgustiku tiival, s.o. maakonna lõuna-lääne osal. Mulla koosseisus on rohkesti peenemaid mullaosi ja huumuse kihi paksus ulatub 12 -18 cm. Põhjavesi asub 0,5 - 3 m sügavusel. Maapinna kattes on: *Oxalis acetosella*, *Hylocomium splendens* ja teised sambla liigid, *Majanthemum bifolium*, *Convallaria majalis*, *Pirola secunda* , madalamates kohtades leidub ka sõnajalgu.

Kasemetsad esinevad liivamaadel, kus nende puiestikkudesse seguneb mänd ja madalamatel savimaadel segus teiste lehtpuude ja kuusega. Puht kasepuiestikud leiduvad savirikkamatel maadel üksikute saludena. Ürgorgude pervedel kasvavate kase puiestikkude hulgas leidub tavaliselt valgelepp, paju, paakspuu, sarapuu, pärn, vaher, haab ja paiguti tamm. Vanemaid kase-metsi leiab väga harva ning ka keskealised puiestikud on harvaks raiutud. Selletõttu on maakattes leida rikkalikult heintaimi. Siin esinevad: *Carex digitata*, *Astaea spicata*, *Comarum palustre*, *Angelica silvestris*, *Cirsium oleraceum*, *Phragmites communis* madalamates kohtades, *Stachys silvatica* ja kohati sõnajalad.

Ülalkirjeldatud üksikute metsatüüpide levimispindalade kindlaks määramiseks puuäuvad andmed. Umbkaudse ettekujutuse võivad siin anda andmed, mis näitavad üksikute puuliikide esinemise ulatust. Need andmed on kogutud enne ilmasõda kuni 1911.a. (incl.) ja avaldatud 1913.a. statistiliste andmete koguteoses¹⁾. Praegust Petserimaad moodustavate veneaegsete Slobotka, Petseri, Pankjavitsa ja Irboska ning osa Palkinski valdade piires leiduvate metsade puuliikide vahekorrad sel ajal olid alljärgnevad:

Puuliik.	Kogukondade	Eraomanikkude	Riigi	Kokku
	H e k t a a r i d e s			
Mänd	9556	5178	343	14977
Kuusk	668	2511	43	3222
Mänd ja kuusk	121	645	1899	2665
Kask	3398	4270	108	7777
Haab	1549	2479	110	4138
Lepp jiiiii:	1556	977	107	2640
Tamm ja teisi	74	48	-	112
Kokku	16923	16108	2510	35541

Viimase 20 a. jooksul, ^{on}iseendast mõistetatavalt, olnud metsade pinna suuruses kui ka puuliikide vahekorras suuri muutusi. Palju on, eriti eraomanikkudele kuuluvaid metsi muudetud põllumajanduslikuks maaks. Kuna need metsad koosnesid suurelt osalt kase, kuuse ja haava puistikkudest; siis viimaste pindala on tublisti kahanenud ja praegusel ajal on männil palju suurem ülekaal, kui leidub toodud andmetest.

1) „Псковская губерния“, Том VIII, Вып. II. 1913.

Metsade rohkus ja levimine.

Nagu eelpool mainitud on metsamaa mõiste kindlaks määramine Petserimaa oludes kaunis raske, kuna siin osa karja- ja kõlbmataid liivamaid on metsamaadele maapinna oludelt väga lähedased. Selletõttu on siin ka andmed väga lahkuminevad. Vanemaid andmeid vaadates paistab, et Petserimaa peaks olema metsarikkamaid kodumaa maakondi. Statistiliste andmete järel 1913.a. ("Pihkva kubermang") on näidatud, et praegus Petserimaa piiridesse kuuluvate valdade üksikute maaliikide vahekorrad olid alljärgnevad:

Põldu	59326 ha
heinamaad	25662 "
karjamaad	3064 "
metsamaad	51560 "
muud kõlvikud	9341 "
kõlbmata maad	18883 "
<hr/>	
Kokku	167836 "

Metsade pindala oli sel ajal, nagu toodud andmetest näha, väga suur 51560 ha ehk üldpinnast 30,7 %. Üksikute selleaegsete valdade kohta oli metsamaa üldpinnast:

Slobodka	39.7%
Petseri	33.9%
Panikovitsi	30.6%
Irboška	20.0%

Näidatud metsamaa pindala hulka on arvatud ka mets soomaa del ja võsastik. Kui viimased naha arvata siis normaalsei metsamaid oli 35167 ha, mis üldpinnast väljateeb 21%. Kahjuks puuduvad lähemad teated, missugustel alustel on vahet tehtud eeltoodud andmetes normaalse metsamaa ja soometsa vahel ning, mis on mõistetud põõsatikkude all.

Hoopis lahkuminevad on uuema aja andmed metsade suuruse kohta. Ülevaate saamiseks on käsitada 1925 ja 1929 a. põllumajaduse üleskirjutamise andmeid, mis ligikaudu kooskõlas.

1925 a. oli üleskirjutamisele kuulunud maadest - 134250 ha üldpinnast metsamaid 18379.4 ha ehk 13.6% . Teisi maaliike oli: põldu - 54740.2 ha, heinamaad - 19605.7 ha, karjamaad - 24958.1 ha ja muud maad - 16566.6 ha. Samal ajal oli riigi metsade pindala 4610 ha ja mõisadele kuuluvaid metsi umbes 1000 ha . Kokku oli 1925 a. arvestuse järel metsamaid ümarguselt 24000 ha ehk Petserimaa üldpinnast 15.7%

1929 a. põllumajanduse üleskirjutamise andmetel oli üleskirjutami-

sele kuulunud üldpinnast metsamaid 19142 ha ehk 14.3% (üldpind 133791 ha) Teiste maaliikide vahekorrad on ligikaudu samad, mis 1925 a. andmetelgi. Riigimetsi on viimase aja kokkuvõtete järel 6112 ha ja kaitsevää õppeväljal leidub metsa umbes 500 ha . Sellega Petserimaa metsade kogupind oleks 25754 ha, mis maakonna üldpinnast moodustab 16.3%. Ühe maaelaniku kohta tuleb metsamaad 0.43 ha.

Metsamaade rohkust¹⁾ teistes maakondades vaadeldes näeme, et Petserimaa on metsavaesemaid:

Maakond	Metsamaade üldpind ha	Metsamaa % maakonna üldpinnast	Ühe maaelaniku kohta tuleb metsamaad ha.
Virumaa	203.516,5	28,7	1,88
Järvamaa	64.666,8	21,7	1,27
Harjumaa	90.061,7	16,0	0,99
Läänemaa	63.805,6	13,4	0,91
Saaremaa	19.904,2	6,8	0,37
Pärnumaa	127.821,2	24,4	1,80
Viljandimaa	83.184,8	21,4	1,29
Tartumaa	123.830,5	22,0	1,04
Valgamaa	52.112,1	34,7	1,83
Võrumaa	92.636,9	22,9	1,21
PETSERIMAA	25.754,0	16,3	0,43
K o k k u	947.284,3	21,0	1,19

Nagu toodud andmetest näha, ühe elaniku kohta tulevat metsamaad on vähem, kui Petserimaal, ainult Saaremaal. Siinjuures peab märkima, et Petserimaa, metsamaa rohkust teiste maakondadega võrreldes ei saa eeltoodud andmeid pidada küllalt ühtlaseks , sest Petserimaal on peamiselt erametsad kuna sisemaal on kaaluvam osa riigimetsi. Riigimetsades on metsamaa mõiste määratud enam- vähem ühtlaselt igal pool. Petserimaa kohta toodud uue- mad andmed on aga pärit peamiselt põllum. üleskirjutamisest ja siin vahe tegemisel mets- ja muumaa vahel pole läbiviidud samad põhimõtted, mis riigi- metsades. Ühtlased andmed üle riigi võiks olla maahindamise andmed, kuna nüüd maadehindamine lõpule jõudnud. Kuid senini ei ole meie uusi katastri andmeid korda läinud saada kasutamiseks.

Metsamaade levimise kohta Petserimaal peab märkima, et see ei ole igas maakonna osas kaugeltki ühtlane. Suure rahvatiheduse tõttu on kõik paremad maad ära kasutatud põllumajanduslikeks maadena. Selletõttu on mõned piirkonnad hoopis ilma metsadeta, teisel esinevad üksikud väkes- test salkudest koosnevad metsad ning kehvematel maadel leidub suuremaid

metsamassiive: Ilma metsadeta on Irboska ümbruskonna põllumaade ala vastu vene piiri. Üksikud metssalud esinevad maakonna keskosas Petseri-Žalesje-Pankjavitša-Laura piirkonnas. Metsamassiivid asuvad maakonna kagupoolses osas ja põhjapool Petseri-Irboska raudteed.

Metsade levimise kohta üksikute valdade järel annavad ülevaate alljärgnevad andmed:

Valla nimi	Talundite metsad	Riigimetsad	Kokku
	h e k t a a r i d e s .		
Mäe	1.467	286,7	1.753,7
Järvesuu	3.005	659,6	3.684,6
Kulje	-	-	-
Satserinna	2.473	861,2	3.334,2
Petseri	3.423	-	3.423,0
Vilo	2.216	-	2.216,0
Senno	1.033	-	1.033,0
Meremäe	2.472	-	2.472,0
Rootova	1.124	723,0	1.847,0
Irboska	539	3.117,3	3.656,3
Laura	1.390	944,2	2.334,2
K o k k u .	19.142	6.612,0	25.754,0

Praegustest Petserimaa valdadest on metsamaa poolest rikkamad Järvesuu, Irboska, Petseri ja Satserinna vallad, kuna täiesti ilma metsamaata on Kulje vald, mis asub Pihkva järve ääres.

Metsade omanduslik liigitus.

Petserimaal on kuni viimase ajani olnud kolme liiki maaomandust: kogukondade või hingemaa, eraisikute-ja riigimaa. Ennesõjaaegsete andmete järel olid vahekorred järgmised:

kogukondade maa 65.7%
 eramaid 30.5%
 riigimaid 3.8%

Samal ajal nende maaomanduste vahel metsamaa jaotatud järgmiselt:

kogukondade metsi 26.379 ha ehk 51.2%
 eraisikute --" 21.246 " " 41.2%
 riigi --" 3.935 " " 7.6%

K o k k u 51.560 ha ehk 100%

Eesti riikliku iseseisvuse ajal on maa-kui ka metsaomanduse vahekorrad tundavalt muutunud. Eraisikutele kuuluvate mõisade maid on läinud osalt üle riigile ja üldse eraisikutele kuuluva metsamaa suurus on mitmekordselt vähenenud. Praeguste andmete järel on metsamaid:

krunditud ja kruntimata hingemaade pidajatel	14.921 ha
eraisikutel	4.224 "
riigil	6.612 "

K o k k u 25.754 ha

Käsitades vähemaid (1913 a.) andmeid leidub, et mitte kõigil kogukondadel ei olnud metsi. Petserimaal oli kogukondi 617, neist omasid metsamaid 503, kuna ilma metsata oli 114 kogukonda. Normaalseid metsamaid oli 456 kogukonnal ja 47 oli soomets ehk võsastik. Täiesti ilma metsata olid kõik kogukonnad, mis asusid Pihkva järve ääres - Kulje vallas. Kuid ka Senno ja Irboska valdades idapoolses osas asuvaid kogukondi olid metsata. Metsarikkamad kogukonnad asusid endiste Slobodka ja Petseri valdade piirides, kus üksikutel küladel oli metsamaid üle 500 ha. Nii oli metsamaad Suure- Räpsova külal 516 ha, Suure- Treski külal 438 ha, Sabolda k. 441 ha, Gorodištše k. 303 ha, S.- Kuleiski k. 277 ha, Perdagu k. 250, Mikitamäe k. 242 ha jne.

Erametsad koosnesid varem mõisade, puustuste, kloostri ja ostutalude metsadest. Mõisaid oli Petserimaal vähe, arvult 12 ja needki olid võrdlemisi väikesed - Pankjavitsa 2.456 ha, ^(Kiirova) 1.163 ha, Ulitino, 871 ha ja teised umbes 500 ha ümber ja vähemad.

Mõisade riigistamisele asuti 1922 a., mil pandi maksma Petseri-maa kohta maaseaduse laiendamise seadus. Seadus nägi ette, et võõrandamisele pidid kuuluma kõik suurmaapidamised, mis üle 75 tiinu. Kuid seaduses tehti erand nende maapidamiste kohta, mis enne seaduse jõusse astumist tükeldatud alla 25 tiinu suuruste tükkidena. Seda võimalust kasutesid paljud maaomanikud ja müüsid kiires korras oma maad notarjaalsete lepingutega ära või tegid fiktiivlepinguid ning päästsid niiviisi maad riigistamisest. Riigistamisele jäeti ainult viletsaid soomaid, millel polnud kuigi suurt väärtust. Niiviisi on oma maad ära sahkendanud Pankjavitsa; Laura, Kiirova, Halahalnja ja Šilovo mõisad. Metsad said sellejuures enamasti hävitatud, kuna kiires korras müüdnud maatükkidest suur osa käis läbi harilikult mitme omaniku käest enne kui keegi seda hakkas üleharima, siis mets likvideeriti ka kiiresti.

Teine osa mõisaid ei suutnud või ei tahtnud omi maid tükkidena likvideerida ja need saivad kas osaliselt ehk tervelt riigistatud. Enne aga laastati metsad nii nagu veel saadi ja maksvad metsahoiu määrused

pole seda takistanud. Nii on talitatud Ulitino, Valdino, Kolosovka ja Lütje mõisa metsadega. Üldse on Petserimaal mõisade riigistamine läbi viidud niivõrd saamatult, et riik pole õieti midagi nimetamiseväärtset metsavara ülevõtnud, vaid on saanud kõlbmata maid ja täiesti laastatud metsi. Selle eest on aga tasu näol võõrandatud maade eest riigi vastu tõusnud suured nõudmised. Kui selle juures arvestada ka seda suurt rahvamajanduslikku kahju, mis toonud metsade laastamine, siis kokkuvõttes võib öelda, et maaseaduse Petserimaale laiendamise seaduse elluviimine on olnud kahjulik riigile ja õnnetuseks kohalikkudele elanikkudele, kes selle järelduisel saavad tunda teravat metsa puudust.

Täiel määral sama saatus, mis oli mõisa metsadel, oli ka võõrandamise alla kuulunud puustuste ja kloostrimetsadel. Ka siin raiuti maha kõik metsad, niipalju kui võtta oli ja siis alles järgnes riigistamine.

Talumetsi on Petserimaal vähe, sest vanu ostutalusi leidub ainult Laura ja Rootova valdades, mujal aga mõni üksik. Talumetsad on kõige paremini alal hoidunud, sest nende hulgas leidub kohati kaunis rohkesti raietõppset metsa. Eriti peab seda mainima Rootova vallä idapoolse osa kohta, kus võib tähelpanna vanemaid puustikke.

Riigimetsad koosnevad endise vene riigi Irboska metskonna alla kuulunud metsosadest. Iseseisvuse ajal on neile juurde tulnud riigistatud mõisade, puustuste ja kloostrimetsad ning väike osa riigile ülevõetud peremeheta maadest. Kokku on endiseid kroonumetsi umbkaudu 4612 ha ja võõrandamise teel juurdetulnud umbes 1500 ha metsamaad. Riigimetsadest kuulub Petseri metskonna alla 5825 ha ja Räpina metskonna alla 287 ha. Toodud andmed on umbkaudsed selletõttu, et Petserimaa riigimetsad on veel korraldamata ja puuduvad täpsed plaanid.

Vanad riigimetsad asuvad kehval pinnasel. Osa riigile kuuluvaid metsi ongi sel teel riigi alla läinud, et külad andsid kõige vaesemaid maid käest ära riigile, et maksude maksmisest lahti saada. Sel teel on riigi alla tulnud näiteks Tarasovi ja Sahodi metsad. Vastavalt kehvadele pinnase oludele on riigimetsade tagavara ka väike ning samuti madal on üksikute aastatel kasutusele tuleva aasta raielangimass. Üksikute aastatel müüdnud metsa tagavara on olnud järgmine:

1925 a. - 153.5 tm	19 ²⁹ /30 a. - 1400 tm.
1926 " - 173.9 "	19 ³⁰ /31 " - 126.0 "
19 ²⁶ /27 a - 168,4 "	19 ³¹ /32 " - 96.0 "
19 ²⁷ /28 " - 144.0 "	19 ³² /33 " - 126.0 "
19 ²⁸ /29 " - 193.0	

Nagu neist andmetest paistab, näitab igaaasta müügile tuleva metsa tagavara languse tendentsi. Osalt on see tingitud asjaolust, et vanemad metsad on sõja ajal kohati tublisti läbiraiutud, kuid kuni viimase ajani ettetulnud rohked omavolilised metsaraiumised on ka jätnud omalt poolt jälgi. Arvesse tuleb võtta siin veel see asjaolu, et metsakasutamisel on riikliku iseseisvuse aja jooksul kogu aeg raiutud välja paremad metsaosad. See on seletatav sellega, et peale sõja tuli ehitusmaterjaliga varustada sõjapõlenuid ja neile vastutulekuks on pidanud riigimetsad ohvreid tooma.

Riigimetsade majapidamise kohta annavad ülevaate alljärgnevad andmed:

Majandusaasta	Metsamüügist saadud tulud kr.	Kogu tulud kr.	Kogu kulud kr.	Üle + või-puudujääk kr.
1920	2.523,68	2.733,41	1.843,34	+ 890,07
1921	8.012,13	8.739,70	6.613,18	+ 2.126,52
1922	11.056,03	12.733,08	6.606,22	+ 6.126,86
1923	8.688,25	10.955,80	10.426,90	+ 538,90
1924	27.549,67	29.476,44	11.467,18	+ 18.009,26
1925	23.286,28	25.258,43	11.854,55	+ 13.403,88
1. I-III 1926	8.930,60	9.046,29	3.266,38	+ 5.779,91
19 ²⁶ /27	15.485,68	17.424,54	14.595,47	+ 2.829,11
19 ²⁷ /28	17.576,57	19.266,50	16.573,30	+ 2.693,20
19 ²⁸ /29	15.417,05	17.350,66	18.376,07	- 1.025,41
19 ²⁹ /30	11.320,82	14.060,71	20.448,00	- 6.387,29
19 ³⁰ /31	10.249,46	11.669,54	26.139,12	-14.469,58
19 ³¹ /32	15.443,83	16.809,24	20.288,62	- 3.479,38
19 ³² /33	15.572,42	18.571,41	19.997,07	- 383,00
19 ³³ /34	17.697,95	20.788,38	23.929,35	- 3.140,97

Nagu tabelist selgub on Petserimaa riigimetsade tulud õige väikesed ja viimastel aastatel isegi ei kata kulusid nii, et majapidamine on lõppenud puudujäägiga.

Kaitseministeeriumile kuulub Petserimaal 3700 ha suurune õppeväli. Sellel leidub umbkaudu 500 ha metsa. Õppevälja alla on maa võrandatud külakogukondadelt ja kuna varem see maaala oli mitme küla ühisomanduseks, siis kestis sääl pikemat aega täielik röövmajapidamine. Selle tagajärjel on maapind paljas ning kohati leidub suuremate aladena lahtist tuiskliiva.

Kogukondlik maakasutamine.

Petserimaa kuulus administratiivselt kuni Eesti riikliku iseseisvuseni endise Pihkv kubermangu külge ja selletõttu maksid siin mitmeti teistsugused olud, kui sisemaal. Ka ajalooliselt on Petserimaa sammunud sajandeid erinevat rada, võrreldes Baltimaadega. Tähtsat osa on etendanud siin Petseri klooster, millest algteated ulatuvad 14. sajandisse. Baltimaade piiriäärse asukohana on siinsed maaalad sajandite kestes olnud alaliste sõdade tallermaaks. Petseri kloostrist kujunes aja jookkul kindlus, mis oli esimeseks kaitsepunktiks venelastele sissetungivate sakslaste, rootslaste ja poolakate vastu. Klooster omandas selles juures vene tsaaride toetusel suuri varandusi ja pidas üleval oma sõjaväe. Kloostri varandused on eriti kasvanud 1571 a. ja 1721 a. vahemikul, mil ta omandas rohkesti maid. Nagu leidub vastavatest vanadest kirjelduste lehtedest kuulus 16. sajandi lõpul Petseri kloostrile 175 küla 465 taluga ja 10 alevikuga. 1721 a. oli kloostril tolleaegsete revisjonilehtede järgi oma talupoegi 3932 meeshinge. Nagu need vähesed teated kinnitavad, omas klooster vanasti ümbruskonnas rohkesti maid. Hilisemal ajal on paljud maaalad läinud üle riigile, kes need talurahva orjusest vabastamise ajal andis kogukondadele.

Petserimaal sündis talurahva orjusest vabastamine 1861. a. üheaegselt sise-venemaaga. Kui meie kodumaal vabastati talupoeg orjusest 1816 ja 1819 aatatel n.n. linnupriina ehk ilma maata, siis Petserimaal anti talupoegile maad. Maad anti mitte üksikutele isikutele vaid küladele või kogukondadele. Küla üksikliikmete vahel sai see ühismaa, mis omandati väljaostu teel, ärajagatud vatavali igas perekonnas elevate meeshingede arvule. Sellest on päritud ka nimetus „hingemaa“, mille all sarnast jagatavat ühismaad tuntakse kohati ka sisemaal ja nimelt endistes kroonuvaldades, kus sama süsteem maksis. Maa jagamisel sai iga põld ribadeks või nöörideks aetud ja igal peremehel olid oma ribad. Harilik külvikord oli kolme põlluline. Igast põllust vastavalt maaheadusele tuli talu peale 25 - 50 siilu, nii et kogu talu koosnes 75 - 150 tükist, mille juures üksiku tüki laius oli 2 - 3 meetrit peale ja pikkus kuni $\frac{1}{2}$ kilomeetrit.

Küla elanikkude hingede arvu kasvades osutus teatavate vaheaegade järel tarvilikuks hingemaade ümberjagamine, mida ka tehti kahe-kolmandiku häälte enamusega tavaliselt 12 ehk 24 aasta järel nii nagu vene seaduste ja ^{korralduste} ~~seaduste~~ kogu IX köide §§ 26 - 28 ja 66 seda ettenägid. Igal uuel jaga-

misel kujunes olukord nii, et iga permees sai omale maad uude kohta ja nii nagu vahepeal muutus hingede vahetõrge kujunes ka uuel jagamisel sagedav maahulk. Jagamine võeti ette tavaliselt põllumaal, kuna teiste maaliikide nagu heinamaa, karjamaa ja metsamaaga on talitatud mitmesugusuguselt, nii nagu vastavas külas peremehed omavahel kokku leppisid.

Heinamaade kasutamine on sündinud mõnes külas ühiselt, selle juures mindi heinatööle üheskoos ja saak jagati vastavalt igale peremehele perekonnas olevate meeshingede arvule. Teisel juhul jagati enne heinatöö algust heinamaa tükkideks ning igaüks sai omale heinamaad jällegi vastavalt perekonna hingede arvule. Mõnel juhul on heinamaa samuti nagu põld jagatud "nõõrideks", mille ümberjagamine toimus samuti nagu põldudel.

Karjatamine karjamaadel on toimunud igal juhul ühiselt ja siin ei ole mingit jagamist ettevõtetud. Küll on aga karjamaadel ja metsamaadel kasvate puude kasutamisel mitmeti toimitud. Metsamaad on tavaliselt olnud ka karjatamiseks

Kogukondliku maakasutamise viisi juures oli suureks puuduseks see asjaolu, et korraliku põlluharimise ja väetamisepeale ei pannud külamehed kuigi palju rõhku, vaid elati päevat-päeva ilma, et oleks püütud mingeid paremusi saavutada. Kunauue maajagamise puhul maa läks jälle uue peremehe kätte siis puudus huvi selle parandamiseks. Hooletu majapidamise tagajärjel ei annud maa ka rahuldavat saaki ja vaatamata sellele, et leitud väga häid maid oli üldiseks nähteks hingemaade kasutajate heirus. Seega hingemaa süsteem on olnud takistuseks majandusliku elu arenemisele.

Teiseks suureks õnnetuseks oli kogukondliku maakasutamise viisi juures veel see asjaolu, et maade kasutamise ja jagamise juures olid tülid ja riidud alaliseks nähteks ja ei maksnud tihtigi ka õigulik kord, vaid rusika õigus, kus tugevam end maksma pani. Nõrgemate, ja eriti lesknõõraste käest, kiskusid üksikud isikud endile paremaid maatükke ja panid endid maksma vägivallaga. Selle nähte tõttu antigi 1906 a. 9. nov. seadus (Vene seaduste ja korralduste kogu nr. 263), mille järel iga üksik kogukonna liige sai õiguse nõuda, et temale kuuluv hingemaa saaks eraldatud ja omanduseks kinnitatud. Nimetatud seadus oli esimeseks sammuks hingemaade likvideerimisele.

Üheks kogukondliku maakasutamise viisi iseärasuseks oleks veel märkida rahvaarvu kiiret kasvamist. Perekonnas olevate hingede arv tähendas perekonna osa suurust üldisest külamaast, et omandada uuel

ühise külamaa jagamisel suuremat osa ja mõjuvõimu oli tarvis suuremat hingede arvu. See asjaolu üheltpoolt ja üldine kehvus, mille juures tavaliselt esineb suurem rahva juurdekasv, teiselt poolt mõjutasid rahva tiheduse kiiret tõusu. Nii näeme, et juba 1911 a. oli Petserimaa kogukondade maade kohta rahva tihedus 44,5 hinge ühe ruutkilomeetri üldpinna kohta.

Kogukondade metsade kasutamine.

Iga kogukond, kui metsa peremees, määras oma metsa kohta selle kasutamise viisi ja korra selle järel kuidas külamehed omavahel kokku leppisid. Sellepärast, vaadeldes üksikute külade metsade kasutamist, selgub, et on toimitud mitmesuguselt. Vahet võib teha järgmiste metsakasutamise viiside vahel: ~~XXXXXX~~ maapinna suuruse, valmismaterjalide ja puude jaotuse teel.

Maapinna suuruse järel metsakasutamisel on talitatud umbes samuti nagu põldudegagi. Metsaala, mis ühiselt otsustati raiumisele võtta jaotati peremeeste vahel ära hingede arvu järel ja märgiti pindsihtidega ning iga peremees võis oma osaga teha, mis tahtis. Kes soovis raius oma tüki otsekohe maha, kuid võis seda ka mitte teha ja oodata kuni mets kasvas jämedamaks ja sellest tarbepuud sai. Kui suurem osa peremehi nõudis võeti ette teise metsatüki jagamine, kus samuti talitati. Neil aga, kellel esimestel jagamistel saadud tükkidel veel puud kasvasid oli õigus puud ka peale uue tüki jagamise raiuda. Sel teel võeti uute metsatükkide jagamine ette tavaliselt pikemate ajavahemikkude järel 5 -25 a. tagant. Maapinna suuruse alusel kasutasid enne sõda metsa 45 kogukonda, kellele kuulus 3475.0 ha metsa, 623.8 ha põõsastikke ja 330.6 ha soometsa, kokku 4429.4 ha. Varematel aegadel on see viis olnud rohkem tarvitusel, kuid ajajooksul kõrvale jäänud sellepärast, et need peremehed; kes oma metsaosa kohe maharaiusid kannatasid pärast pikemat aega- kuni uue jagamiseni- metsamaterjalide puuduse all ja neile ei olnud siis vastuvõetav niisugune kasutusviis. Ka ei olnud see metsakasutamise viis selletõttu otstarbekohane, et ei saadud läbiviia ühtlast ja õiglast jagamist, kuna mets ei kasvanud igal pool ühtlane, mis tekitas rahulolematust ja tülisid.

Valmismaterjalide arvu ja puude jaotamise teel on metsakasutamine toimunud 430 kogukonna metsades. Neil oli 12850.6 ha metsa, 4297.8 ha põõsastikke ja 1493.8 ha soometsa, kokku 18642.2ha.

Valmismaterjalide raiumine sündis harilikult lageraide teel ja peamiselt lehtmetsades, kus valmistati küttepuid ja hagu. Külamehed ühiselt

määrasid kindlaks kuipalju oli tarvis küttepuid raiuda. Omavahelisel jaotamisel võeti aluseks jällegi hingede arv ja kellel suurem perekond, sai õiguse puid valmistada rohkem süldi. Kuid siin on osa külasid toimetanud jaotust veel ahjude arvu järel. Näiteks oli talul üks ahi sai selle kütmiseks puid valmistada 3 sülda oli aga kaks ahju siis 6 sülda ja neil juhtudel ei ole hingede arvuga arvestatud.

Puude jaotamise viis on leidnud kõige laialdasemat kasutamist. Siin on igakord küla peremehed ühiselt määranud kindlaks, kui palju igaühel oli õigus kasutamisele võetud metsast puid raiuda. Aluseks on võetud ka siin hingede arv. Raiumiseks määratud puud märgiti igaühel ette ja omanik võis siis neid kas kohe maharaiuda ehk edasi kasvama jätta ning hiljem raiuda. Selle jaotuse juures võeti kasutusele puud teatud jämedusest, kas näit. 5 tollist alates ehk enam, sellelejärel milleks neid tarvis oli. Oli vaja tarbepuid siis märgiti ära sirgetüvelised, kui tarvitati küttepuid siis võeti selleks jäändrikud ja okslised puud. Selle kasutuse viisi järel raiutud mets sai mitme järguline, sest korraga ei raiutud maad lagedaks, vaid enamasti korjati välja üksikud puud. Igaüks võis oma puud mahavõtta siis, kui ta seda soovis. Raiumine toimus metsas sellepärast ka igal aastaajal. Vanemate puude langetamisega purustati tihti ka teise rinde puud ja mets omandas aegajalt ikka närusema väljanägemise.

Peale üksikutele kogukondadele kuuluvate metsade leidus veel suuremaid metsamaalasid, mis kuulusid mitmele külakonnale. Need olid n.n. „ühispalud”. Üieti oli kolm suuremat sarnast maaala: Mustoja juures asuv 18 küla ühismaa umbes 4865 ha, Musta järve juures asuv 16 küla maa umbes 1900 ha ja „Hõbeoja palu”, mis kuulus 48 külale. Nendel ühispaludel võis igaüks talitada piiramatult. Külad ei ole suutnud siin mingisugust korda luua. Siin raiuti harilikult maha iga puu, mis juba millegiks otstarbeks hakkas kõlbama, samuti karjatati vabalt loomi ning kes soovis, haris enesele mõne tüki üles põlluks. Kuna need palud asuvad enamasti kuivadel liivamaadel, siis on nad lagedad, üksikute jäändrikude mändidega ehk kadaka puhmastikutega kaetud kanarbiku väljad.

Peale eelpool kirjeldatud kogukonna metsade puuvara kasutamise on nendel metsamaadel toimunud ka karjatamine. Ennesõjaaegset andmete järel oli karjatamise all ligikaudu 90 % metsamaadest, mis kuulusid kogukondadele ja ainult 10 % metsamaast oli karjatamise vaba. Arvestades seda, et kogukonna maadest oli karjamaid ainult ümarguselt 2 %, võib arvata, et karjatamine metsamaadel pidi olema väga intensiivne.

Kogukondade metsade seisukord.

Kogukondade metsade kasutamine on sündinud väljaminees eestkätt tarviduste rahuldamise seisukohast. Mets pidi iga aasta külale andma tarviliku koguse kütte - ja tarbepuud. Kuidas sellejuures kujunes metsade seisukord, sellest keegi palju ei küsinud. Mets oli ju ühine vara ja kellegil ei olnud selle vastu erilist hoolitsemise huvi, vaid ennem võis tähelepanna kalduvust metsa hävitamisele, kuna sellest ühisvarast tahtis igaüks enesele rohkem saada. Küla elanikkude arvu kiire kasvamise ja uute talundite asutamisega suurenes tarvidus ehitus - kui ka küttematerjalide järele. See sundis suuremal arvul metsa raiuma. Kuna aeg-ajalt vanemad puiestikud vähenesid, siis pidi tarviduste rahuldamiseks raiumisele võtma järjest nooremaid metsi. Niiviisi suruti raiering ikka madalamale ja juba enne ilmasõda leidis külametsi, mille metsade kasutamisel aset leidis püsiv haomajandus, kus küttestarviduste rahuldamiseks raiuti noort 15 - 30 a. männi puiestikke. Peab just ära märkima, et sarnane haomajandus leidis aset mitte ainult lehtpuumetsades vaid väga sagedasti kasutati männimetsi, mis selles eas raiuti lageraidena.

Iseloomustava pildi kogukondade metsadest annavad alljärgnevad andmed, mis leiduvad 1913 a. avaldatud statistiliste andmete koguteoses „Pihkva kubermang“. Andmed on kogutud kuni 1911 a. ja nende järel normaalmetsamaast:

raiestikke ja noorendikke	9706.7 ha
küttemetsa	3876.0 "
kütte ja ehitusmetsa	1284.0 "
ehitusmetsa	2010.9 "

Kokku 16877.6 ha

Toodud andmed käivad praegust Petserimaad kujundavate endiste Slobotka, Petseri, Pankjavitsa ja Irboska valdades asuvate külametsade kohta ja nagu neist nähtub oli külametsadest juba enne ilmasõda maapinna järel kaugelt üle poole raieestikkude ja noorendikkude all ja, et ehitusmetsa leidis vähe üle 10 % kogu metsade pindalast. On iseenesest selge, et metsa juurdekasv ja kasutus ei olnud sarnase metsade seisukorra juures kaugeltki kooskõlas, vaid metsa raiuti märksa rohkem, kui seda oleks lubanud juurdekasv. Metsa raiumise juures ei tulnud küsimuse alla, kuidas metsa tulusamalt kasutada s.o. missuguses vanaduses ja mil viisil seda raiuda. Samuti raieestikkude uuendamisele ei mõtelnud keegi.

Kuna külametsades metsa raiumine võis sündida igal ajal, nii nagu keegi soovis oma puid mahalõigata, siis oli harilikuks nähteks, et igal aasta ajal võis leida metsas langetatud koorimata puid. See asjaolu soodustas metsskahjurite levimist. Jälgi neist võib leida eriti sarnastest metsaosadest, kus mets on üksikute puude väljavõtmisega raiutud harvaks, nii et alla ilmus loomuliku uuendus. Silma paistab kohati kaunis laialt leitudvaid männi kärsaka vigastusi.

Külametsade suhtes on maksnud vaade, et mets on looduse and, mis kasvab ja uuendub iseenesest ilma et inimesel pruugiks siin kuidagi kaasa aidata. Selletõttu näeme, et metsauuendus on jäetud ka täielikult looduse hooleks ja tegemist on kuni viimase ajani ainult loomuliku metsauuendusega. Kuna külametsade kasutamine toimus peamiselt üksikute puude väljaraiumise teel, siis niisugustes kohtades olid eeldused loomulikule uuendusele soodsad, sest leidis üksikuid seemnekandjaid puid, mis igal seemneaastal maapinna ülekülisid. Valikraie metsades aga oli see häda, et vahemate puude langetamisega lihti purustati alla tekkinud uuendus ehk vigastati seda kasvujõuetuseni nii, et järelkasvav mets juba algusest peale oli vigane.

Nagu varem tähendatud toimus külametsades ka karjatamine õige intensiivselt. Kõik need asjaolud s.o., et metsas vedeles aasta läbi koorimata puid, mille tõttu sigines metssakahjureid, et puude langetamisel valikraide juures purustati ja sai mehaanilisi vigastusi alla ilmunud järelkasv ja et kari tallas jg vigastas noorendikke, mõjusid sedavõrd, et külametsade üldine väljanägemine oli väga närune. Madala täiuse tõttu omandasid puud lühikese ja jändriku kuju, **kuigi** kasvukoha tingimused olid soodsad ning mets oleks võinud nende pärast olla kõrgemas järgus. Putukate tegevuse tagajärjel leitud tavaliselt suuremal osal puudel vigastusi nagu hargnenud latv, rikked koores ja puuliha, okaste ja kasvude mahalangemine jne, Sagedased metsapõlemised mõjusid omalt poolt metsa täiuse, headuse ja toogivõime alla viimiseks.

Nendel asjaoludel ei olnud külametsadest tarbepuud, eriti aga ehituspuid, kuigi palju leida ja seda ei saanud ka pea üldse loota kasvavatest noorematestki metsadest, kuna nende kasvutingimused olid inimese hoolimatu majapidamise tagajärjel nii halvaks muudetud, et suuremalt jaolt suutsid metsad toota ainult küttepuid ja hagu. Seda peab eriti tähendama liivamaadel asuvate metsade kohta, kus eelkirjeldatud kahjulku mõjud rohkem esile tulivad, kui parematel maadel.

Agraarreform ja selle mõju metsadele.

Vene talurahva orjusest vabastamise seadusega 1861 a. anti küla-kogukondadele maad, mis olid varemalt riigi ehk mõisnikkude käes. Kogukonnad omandasid maad väljaostu teel ja kasutasid neid n.n. hingemaade-na. Juba vene valitsuse ajal nähti ära, et kogukondlik maakasutamise viis on majanduselu edanemisele takistuseks ja omas teisi pahesid. Sel-lepärast 9.nov. 1906 a. anti seadus, mis võimaldas üksikutel peremeestel ja tervetel külakogukondadel kinnitada hingemaid isiklikuks omanduseks ning üleminna ^{2/3} häälte otsustamisel kruntidele. Varem, 1861 a. talu-rahva seaduse järel oli kruntidele üleminekuks vajalik kõikide pere-meeste nõusolu. Seega 1906 a. seadus tõi juba maade kruntimiseks tea-tud kergendust. Viimast seadust täiendati 14. juuni 1910 a. seadusega, mis tegi eraldatud krundid pärandatavaks. Põhjapaneva pöörde maade kruntimisel tõi 29. mai 1911 a. makorralduse seadus. Sellega määrati maakorralduse läbiviimise kord ja asutused lähemalt kindlaks ja see seadus oli meil ka iseseisvuse algaastatel aluseks kogukondade maade korraldamisel kuni 1926 .aastani.

Kuni Eesti riikliku iseseisvuseni oli siiski kogukondade maid võrdlemisi vähe krunditud. Kogutud andmetel oli krunditud:

Mis ajal.	Külade arv.	Moodustatud talude arv.	Pindala ha.
Vene valitsuse ajal	196	1467	17.044
Okupatsiooni - " -	32	368	4109
K o k k u	228	1835	21.153

Kogukonna maade kruntimine algas täie hooga Eesti riikli-ku iseseisvuse ajal. Vene maakorralduse seadus muudeti meie oludele vas-tavalt 31. jaanuaril 1920 a. (R. T. nr. 14/15 - 1920 a.) Samal aastal 11. augustil (R.T. nr. 115/116 - 1920 a.) pandi seisma hingemaade korrapärased ümberjagamised ja kruntimisel võeti aluseks viimasel jaga-misel igale peremehele jäänud maasuurused.

13. oktoobril 1921 a. (R. T. 88/89 - 1921 a.) muudeti eelmist maakorralduse seadust selles mõttes, et endise maakorralduse komisjoni koosseisu vähendati 12 liikme pealt 6 liikmele. (Metsülem koondati ära !)

1926 a. 4. märtsil võeti vastu riigikogu poolt uus maa-korralduse seadus (R. T. nr. 26 - 1926 a.), mis maksev kogu riigi kohta.

Eelnimetatud seaduste alusel on Eesti iseseisvuse ajal krunditud ja maakorralduse komisjoni poolt kinnitatud külamaid üksikutel aastatel järgmiselt:

Aasta	Külade arv	Moodustatud talude arv.	Pindala ha.
1920-21	22	356	5.272,88
1922	29	386	4.253,71
1923	62	916	12.320,73
1924	38	783	7.162,19
1925	32	827	6.996,31
1926	46	1.066	8.296,19
1927	37	1.034	8.894,80
1928	37	987	8.549,85
1929	30	573	6.568,19
1930	17	395	4.270,07
1931	30	515	4.697,86
1932	17	482	3.541,00
1933	9	126	1.119,49
K o k k u	406	8446	81.943,32

Kogu krunditud pindalast on hingemaad 72.782,04 ha ja eramaad 9.161,28 ha.

Peale selle on jagatud külade ühismaid 13.626,10 ha. Korraldusel ja korraldamata on veel 111 kogukonna maad pindalaga 10.223 ha. Seega on ülejäänud ainult väike osa maid, mis veel ootavad kruntimist; ümarguselt on veel kruntimata 10 % kogukonna maadest.

Kokkuvõttes on kogukondade maade kruntimise praegune seisukord järgmine:

Millal krunditud	Külade arv	Moodustatud talude arv	Pindala ha
Vene valitsuse ajal	196	1467	17.044
Saksa okupatsiooni ajal	32	368	4.109
Eesti iseseisvuse - " -	606	8446	81.943
Korraldamisel	31	669	4.373
Korraldamata	80	835	5.850
K O K K U	745	11785	113319

Kruntimata külad asuvad peamiselt pihkva järve ääres ja neil metsamaid ei ole, ehk on õige vähe. Nii võib ütelda, et kogukondade metsad on juba maareformi läbi elanud, väljaarvatud vast õige väike osa, millel ei ole olulist tähebdust.

Kogukonna maade korraldamisele on metsadele osutatud vähe tähelepanu. Nii 1911 a., kui ka 1926 a. maakorralduse seadusei sisaldanud metsahaitse seisukohast õieti mitte midagi.

Maakorralduse läbiviimise otsustas külakogu lihthäält enamuslega. Maakorraldaja poolt kontrolliti küla kogukonna poolt tehtud otsused või „prigõvorid“ ja maakorralduse komisjon vaatas need läbi ning võttis töökavasse. Ühtlasi kuulusid maakorralduse komisjoni lahendamisele kruntimise juures üleskerkinud tüliküsimused ja omandusõiguslikud vahekorrad. Hingemaade korraldamisel jagati kruntidesse kõik maad, nii põld, heinamaa, karjamaa, mets kui ka kõlbmata maa. Hooned, viljapuud ja mets jäiivad uute kruntide kasutamisele ülemilles endistele omanikkudele. Seega varem jagatud mets või õigemini igale peremehele kuuluvad puud, kui need olid veel maharaiumata ja jäiivad kruntimise läbiviimisel võõrale krundile, kuulusid ikkagi endisele omanikule, kuid pidid koristatud saama maakorralduse kavas kindlaks määratud tähtaegadeks. Harilikult need tähtajad olid ettenähtud ühe või kahe aasta pikkused. Sellega vanem mets, mis oli peremeeste vahel jagatud, kuid üksikute metsahoidjate isikute poolt veel kasvama jäetud, tuli nüüd lühikese aja jooksul likvideerida. Sest tähtaja mööda laskmise korral kuulus mets juba uue krundi omanikule.

Noorem mets, mis oli külade ühisomandus ja peremeeste vahel veel jagamata, võeti kruntimise korral jagamisele üksikute puude viisi, kusjuures iga osa suurus olenes hingede arvust. Harilikult on kõik metsas leiduvad puud alates juba mõnel juhul isegi 2 tollist peremeeste vahel ära jagatud ja kruntide ajamisel võõra maa peale jäänud puud pidi omanik ära koristama lühikeste tähtaegade jooksul. Need tähtajad on 1, 2 ja 3 aasta pikkused. Omavahel võisid aga üksikud peremehed ka kokku leppida ja vastastikku puid vahetada ning siis kasvama jätta. Vahetamine on ettetulnud siiski harva, kuna selle läbiviimisel kerkisid üles harilikult mitmesugused takistavad asjaolud. Tavaliselt tuli igaühel koristada võõra krundi pealt oma puud ja hoolitseda selle eest, tähtajaks plats oleks puhas.

Nagu näeme on metsa saatuse jäetud täielikult külameeste endi otsustada, sest küla kogukonna otsus sai maakorralduse komisjoni kinni-

tamisega kõigile sunduslikuks. Kogukonna maade korraldamise juures on metsad jäänud väljaspoole igasuguste seaduste kaitset. Veel enam, maakorralduse kavad, mis kinnitatult olid asjaosalistele täitmiseks sunduslikud, nõudsid metsade maharaiumist alates kohati juba 2 tollist. Maakorralduse komisjon, kellel oli külade kruntimise juures võrdlemisi suured võimupiirid omandusõiguslike ja teiste küsimuste lahendamisel, ei pööranud metsaküsimusele mingit tähelepanu. Seda ei nõua ka mingid juhtnöörid otseselt, kuid ometi oleks maksev maakorralduse seadus võimaldanud külakondade metsahävitamise otsuseid tarviliselt mõjutada. Näiteks likvideeritava metsa vanaduse ehk jämeduse suhtes, sanuti kaitsemesta iseloomuga metsamaadel oleks võimalik olnud metsaraiumise alal läbiviia põhimõtteid, mis kuidagi viisi oleks metsateaduslike algmõisteidki arvestanud. Vahekordi selle juures üksikute peremeeste vahel omandusõigusliste küsimuste alal oleks vast raskem olnud lahendada, kuid sellest oleks võidud siiski üles saada.

Maakorralduse komisjon, kes määras kindlaks maavaldajate nimed, eksplikatsiooni, koormatiseid ja uutele kruntidele ülemineku ajad ning korra (Maakorralduse seadus § 61) määras ka metsa kohta kui jämedalt s.o. mitmest tollist alates pidid saama võõralt krundilt puud koristatud ja mitme aasta jooksul. Huvitav on vaadelda selle kohta käivaid komisjoni otsuste protokolle, kus määratud metsrikkamate külade metsade likvideerimise kord.

Suure - Hāpsovo küla, kellel oli metsa 516 ha on krunditud 1930 a. Nagu vastavast protokollist leidub on maakorralduse komisjon metsa kohta otsustanud järgmist: „Jäгатud mets jääb endistele omanikkudele, kel õigus puid alates 2 tollist, rinnakõrguselt, maha raiuda. Jägamata mets saab jagatud ja puud, mis üle 7 tolli rinnakõrguselt tulevad võõralt krundilt koristada 3 a. jooksul.

Suure - Treski küla metsa kohta leidub komisjoni otsustes, et kasvav jägamata mets, mis rinna kõrguselt läbimõõdus üle 2 tolli ja 26. juuliks 1928 a. jagatud mets mis üle nelja jala kõrge tuleb selle omaniku poolt maha raiuda võõra krundi pealt 3 a. jooksul.

Sabolda küla metsa kohta on komisjoni otsus alljärgnev: Jäгатud mets jääb endistele omanikkudele, kusjuures võib maharaiuda puid, mis rinnakõrguselt mõõtes üle 6 tolli jämedad, kuid endistel põlluosadel kasvanud metsas, maakohas „Serebrjännõi Rutšei” lähevad raiumisele kõik puud, mis üle 5 tolli jämedad. Jägamata metsas lähevad jägamisele kõik puud, mis sanuti mõõtes üle 6 tolli jämedad. Puude

vahetus peremeestega, kelle kruntides mets kasvab on sunduslik. Mets peab koristatuna saama 2 aasta jooksul peale kava kinnitamist. Tähtajaks koristamata mets läheb krundi omanikule.

Gorodištše küla metsa suhtes, mille kogusuurus oli 303 ha, nägi maakorralduse komisjoni vastav otsus ette järgmise korra: Ennem jägatud mets tuleb teiste kruntidelt äta koristada ühe aasta jooksul kava kinnitamise päevast arvates, Alla 2 tolli jämedusega noor mets jääb nende peremeeste omanduseks, kelle krundil kasvab.

Lutepää küla metsaga, mida oli 206 ha, tuli maakorralduse komisjoni otsuse põhjal järgmiselt talitada: Võõralt krundilt tulevad koristada puud, mis üle nelja tolli arvates rinna kõrguselt. Puude koristamise tähtaeg oli kaks aastat. Jägamise juures üks kolmandik puudest jaotati kõikide peremeeste vahel, kuna kaks kolmandikku jäi sellele peremehele, kellele jäi maaõigus.

Sarnaselt eeltoodud külametsadega võrreldes on talitatud ka paljude teiste külade metsadega. Lahkuminevad on jagatud ja raiumisele määratud metsa jämedused kui ka raiumise tähtajad ning jägamise viisid. Ühine on aga kõikide külade metsade kohta see, et maade kruntimise järel tuli metsad likvideerida. Külametsade kohta on iseloomulik see, et siin metsad on inimestele antud vabalt lõhkuda, kuigi 1888 a. metsahoiu määruste alla oleks pidanud käima ka kogukonna metsad, ei ole iseseisvuse päevil, ega ka vene ajal neid määrusi küla metsade suhtes käsitatud. Vähemalt ei ole teada juhtumeid, et külametsade hävitamist oleks takistatud või piiratud metsahoiu määruste põhjal. Seega on külametsad olnud kogu aja väljapool seaduste kaitset ja inimeste instinktidele täiesti vabad. Ka maakorralduse puhul metsade likvideerimise otsused on maakorralduse komisjonide poolt tehtud hinge- maade peremeeste soovil. Metsadele on see olnud suureks õnnetuseks. Siin ei ole silmas peetud seda, kuidas metsast rohkem kasu saada, vaid ühise maa jagamisel tahtis metsast, mis samuti oli ühine omandus, ka igaüks oma osa kätte saada arvestamata, kas see üldsusele on kasulik ehk kahjulik. On selge, et 2 tolli jämeduse männimetsa, mida siin peamiselt oli, raiumisega metsamaa majandamine on ebaratsionaalne. Sarnases eas ei anna mets muud, kui ainult madalavaärtuslikku hagu ja metsamaa rent on sellele vastavalt madal. Nagu aga tähendatud ei tulnud see tululine kaalutlus kogukondade metsade likvideerimisel üldse arvesse, vaid siin tahtis igaüks metsast osa saada ja kuna seadus seda ei piiranud; laastati metsad.

Kokkuvõtte ja tuleviku väljavaated.

Metsade omandubliku jäotuse poolest on Petserimaa võrreldes kodumaa teiste maakondadega erinevas olukorras, sest mujal kuuluvad metsad kaaluvas enamuses riigile kuna siin leiduvad peamiselt kogukondade ja erametsad, riigimetsaid on aga hoopis vähe. See asjaolu ongi kujunenud metsadele väga ebasoodsaks. Riigimetsades valitseb alati enam-vähem kindel kord ja metsade majandamine toimub vastava plaani järel ning kasutus sünnib vastavalt metsade juurdekasvule. Erametsade kohta aga seda ei saa ütelda, vaid siin tuleb ^(ette) sageli plaanita majandamist kui ka suubemaulatuslikke laastamisi ja metsade saatus ripub ära selle omaniku meelevaldast, jõukusest ning tujudest.

Eriti ebasoodsas olukorras olid Petserimaa kogukondade metsad, kuna nende majandamisel maksis põhimõtte, et metsad pidid kogukondadele andma tarvismineva puitaine. Sellega oli metsaraiumisel määrav tarviduse katmine, mille juures ei arvestatud metsade seisukorraga. Teiseks mõjus hingemaa süsteem selleks kaasa, et inimene oli metsa, kui ühisvara vastu hoolimatu ja püüdis sellest enesele rohkem hankida ning metsa hävitada. Metsa seisukorra parandamine ei tulnud kellegile mõttesegi.

Need asjaolud mõjusid nii, et juba enne maareformi hakas tunda andma metsapuudus. Puudust tunti kõigeesemalt ehitusmetsast, sest metsade seisukord oli kujunenud siisuguseks, et harva leidis rahuldava liituvusega puiestikke, kuna madala täiusega metsad andsid aga peamiselt okslikke küttepuid. Maareformi teostamine omalt poolt likvideeris veel sunduslikus korras leiduvad jämedamad puud. Tegelikult on kuni viimase ajani kestnud metsade likvideerimine maade kruntimise tagajärjel. Et senini pole metsapuudus veel väga teravalt end tunda annud on seletav ka sellega, et likvideeritavatest kogukondade metsadest on kuni viimase ajani jatkunud puumaterjali kohalikkude nõudmiste rahuldamiseks.

Kogukondade maade kruntimine on arenenud kõigeintensiivsemalt 1923 ja 1929 aastate vahel. Peale selle ligineb maareform juba lõpule ja krunditavate külade arv väheneb iga aastaga. Arvestades sellega, et metsade likvideerimise tähtajad määrati kuni 3 aasta pikkused võib ütelda, et 1932 a. jäi üle veel vähe külametsi likvideerida. Sellega kohalikkude nõudmiste rahuldamisel külametsad enam palju ei suuda anda. Kuna ka teised erametsad on viimase võimaluseni üleraiutud, siis jäävad üle ainult riigimetsad, mis iga aasta kindla normi puitainet

kohalikkude nõudmiste katteks annavad. Alates ka 1932 a. on tähelepanna, et nõudmine riigimetsaõst müügile tulevate metsatükkide järel järsku pinevaks muutub. Kuna endistel aastatel aastalangist jäi suur osa müümata ja juurde pakuti väga väike %, siis 1932 a. näeme, et sel ajal kui mujal oli metsaostmine loiid, osteti Petseri metstkonnas pea kõik müügile määratud metsatükid ära ning juurdepakutud % oli ennenägematu. Nii pakuti Irboskas peetud võistluspakkumisel 1932 a. müügile määratud metsatükkidel alghinnale juurde keskmiselt 81 % ja üksikutel osatükkidel kuni 410 %. Järgmisel s.o. 1933 a. samas kohas peetud võistluspakkumisel aga lisati juba alghinnale juurde keskmiselt 123,5 % ja üksikutel osatükkidel kuni 506 %. Sellejuures tuleb metsaostjatel materjaale vedada keskmiselt 20 km kauguselt. Et Petserimaa talupidajad on üldiselt kehvad, siis metsa eest sarnast hinda pakkudes peab olema tõsine häda, sest metsasaadusi ei ole võimalik odavamalt hankida. Olukord muutub aga lähemas tulevikus veel halvemaks, kuna alles lähema 5 aasta jooksul võib lugeda külametsade likvideerimise viimaseid tähtaegu lõpule jõudnuks, siis kohalikul metsaturul muutub nõudmine nüüd iga aastaga veel pinevamaks.

Kuna metsasaaduste puudus nüüd ja lähematel aastakümnetel tõotab kujuneda väga tõsiseks näeme, et metsamaadest leidub palju ebatootvaid raieistikke, mis uuendamata ja lagendikke ning harvikuid. Seni ei ole nende tootvamaks muutmiseks palju korda saadetud. Ainult viimastel aastatel on ettetulnud üksikuid juhtumeid, kus eramaadel on ettevõetud metsakülimist. See näitab, et peale külamaade kruntimise on juba üksikperemeestel maakasutamisel rohkem huvi ja hoolt. Metsahinna tõus juhib kindlasti ka uute peremeeste tähelepanu metsadele ja õhutab metsamaa tootvaks muutmisele. Kuid siin on suureks takistuseks ja raskuseks see asjaolu, et küladest krunditud taludele kuuluvad metsamaad asuvad harilikult talunditest eemal ja kuna kütteenainetest on suur puudus, siis raiutakse omavoliliselt neil eemal asuvatel metsamaadel kasvama tulnud uuendused harvaks ehk hoopis paljaks. Üldine kehvus, mis ei võimalda talumeestel küttematerjali osta, sunnib ka peremehi endid oma metsades haomajandust pidama. Nii ei saagi talumetsad normaalselt kasvada. Olukorda võiks parandada sel teel, kui riik omandaks suuremas ulatuses metsamaid ja külik need täis. Riigimetsade pindala suurendamine oleks soovitatav ka sellepärast, et sellega muutuks olukord metsade suhtes stabiilsemaks ning tulevikus ei korduks neid hädasid, mis praegu üleelatakse.

Tailova küla metsast. Valikraide männik
ühes kõrval asuva 20 a. noormetsaga, kus varem la-
geraide teel raiutud.

Luitliiva kuhjatis üksikute mändide
ja kadaka puhmadega Petseri linna lähedal.

Suure-Treski küla mets. Maade kruntimise tagajärjel likvideeritud mägliivadel kasvanud männikud, millest üle jäänud üksikud puude krupid.

Slobodka küla mets. Kasse istandus.

Läbiraiutud Sabalda küla mets.

Kundruse küla mets. Kruusa- saviliiva
pinnasel kasvav 17 a. männi noorendik.

patškovka jõe orukalda läbilõige.

Batvina küla metsamaal leiduvad lahtise
liiva männi ja kadaka puhmastikud.

Krupi küla mets. 120 a. männi
puiestik kruusa-savilliiva pinnasel.

Tarvitatud kirjandus.

Daniel, O. 1925: Päevaküsimusi meie metsapolitikas. Metsand. aastar.

- " - 1927: Meie metsapolitika. Metsand. aastar. II.

- " - 1927: Metsakasvatus. I. Tartu.

- " - 1928: Metsakasvatus II. Tartu.

Koguteos Eesti III „Setumaa”. Tartu. 1928.

Mathiesen, A. 1923: Metsamehe abiraamat. Tartu.

- " - 1927: Ülikooli õppemetskond. Tartu.

- " - Metsandus. Koguteos „Eesti”. 1926.

Mitscherlich, A. 1925: Bodenkunde. Berlin.

Nõmmik, A. Kodumaa mullastik. Koguteos „Eesti” 1926.

Псковская губерния. Том. VII. Псков. 1913.

Reim, P. 1929: Metsade majanduslik tähtsus Eestis. Tartu.

- " - 1926: Muljeid Petserimaa metsadest. Eesti Mets nr. 1 - 3.

Põllumajanduse üleskirjutamise andmed 1925 ja 1929 a.

Серебрянский. Н. Очерки по истории монастырской жизни в Псковской земле. Москва. 1908.

Синайский 1929. Псково-Печерский Монастырь. Рига.

Плутромовъ 1913: Общее положение в крестынах. Петроград.

Ülesvõtted alguse mplaarile juurde lisatud plaanidest:

